

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ, 24. ЈУНА 1901.

ГОД. XXVI.

ПОЗОРИШТЕ

ВРОЈ 5-6.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења новозоришне дружине у Н. Саду свака о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут за по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

Кад загледамо, како смо ми Срби у овим крајевима сиротни у просветним институцијама, збиља треба да благосиљамо онај час, кад је поникла мисао о оснивању Српског Народног Позоришта. Ну не само за то, што смо по броју добили једну институцију више, него куд и камо више за то, што је ова нова тековина циљнула недогледно замашним задацима на пољу образовања и утврђивања нам народног: да буде народу школом за све, што је лепо и узвишене; да шире врлине и добре страње, а шиба и лечи мање и болести, које се у наше друштво увукле и увлаче; да нас упознаје са знаменитијим моментима из прошлости народне и да нас упућује, да се учимо на старим штетама и губицима; да нас загрева љубављу према народним обележјима, пародној традицији, и да нас креши и снажи за велике задатке народне; да, негујући чисти језик народни, врши у народу важну задаћу у утврђивању главне врлине му, па име љубави према језику, јер у језику живи народ, и т. д.

Да се од овог опсежног и великог задатка ма и пајнезнатији део постизава, па је и то опет знатна помоћ малом једном народу, који је у пуном смислу речи сам себи остављен. Па и рецимо, да позориште није школа, него место за забаву, и онда позориште има за нас одлучну важност, јер нам даје ваљане српске забаве на народном језику. Због тога нека је свака част и слава прво и првој оцу велике мисли о оснивању Српског Народног Позоришта па и оствариоцу њеном: неумрлом Јовану Ђорђевићу, том пајвећем браничу ове важне установе, па онда оним вредним и заузимљивим духовима, који се па прве покличе

кренуше на рад и створише скромну, истину, главницу, али довољну, да, уз осталу помоћ народну, позоришна дружина на брзо могаше отпочети делање своје.

Оснивање позоришта пада у време бурног одушевљења народног почетком шездесетих година прошлога века, из којега је поникао и онај, заиста велики и знаменити омладински покрет, који, и, ако није имао достојних стварних резултата, али силином својом, енергијом и бујношћу свагда ће уживати света спомен у историји овостраног народа нашег. То доба бејаше доба истинског патријархалног живота народног, кад је свугде и у свакем непрестано наглашивана заједница народна и братство свију оних, који тој заједници припадају. Према духу тог времена и ново основано Српско Народно Позориште названо је Народно Мезимче.

* * *

Оно поколење, које је основало Српско Народно Позориште, драговољно је сносило све оне новчане жртве, које су биле потребне, да се ова нова тековина може и одржати. Према снази давани су и прилози и похађане су представе позоришне, те је то било снашање двеју обвеза. Несам превише вео све дане од доба оснивања Позоришта до данас, те не могу тачно да знам: кад је и зашто је застало прилагање у фонд позоришни; али потпуно је пестинит факат, да је велика агитација у народу, да се дају прилози Српском Народном Позоришту или да се родољуби уписују за чланове његове, врло брзо малаксала и изгубила се. Тек овда онда пруступало је сваке године у ред позоришних чланова само по неколико — а можда које године и нико — од

оних родољуба, који и у шуму и врви дневних ситних питања могаху да уоче велику потребу доспашања уља у ово кандило народно, ако не ће да се угаси. Ну не само чланарина, него и прилози су тако исто слабо стизали.

Како је све ово, тако рећи, никако ишло, томе је најбољи доказ списак чланова Друштва за Српско Народно Позориште и исказ прилога, који сваке године излази у по једном броју друштвеног органа: Позориште. Па, захваљујући немарном прилагавању у фонд позоришни било у име чланарине, било пак у име нарочитих прилога, дошли смо дотле, да нам је позориште, и ево после 40 година од постанка му, још увек право мезимче, али тако, које још никако нијестало на своје ноге.

Радо признајемо, да наш свет у неким местима саразмерно баш доста обилато попази представе нашег Народног Позоришта, те га бар тим начином испомаже. Ну јесте, да је та сума ту, али не питајте, колики је део њен дат с лакоћом и из истинскога родољубља. Они, који иду да купе претплату пре доласка Позоришта, најбоље знају, на колико места треба читав ратни поход удесити, да се по неки учину у претплатнике. Па кад први заузимачи не успеју, како се често морају да шаљу други, па и трећи агитатори, док се овако, тако рећи, на силу уведу по неки у „врсне“ чланове народа свога и у ред родољуба“. Али има и таких јаких духова, који све агитације с највећим стојицизмом издрже, те се, и поред свега капацитовања, ишак не претплате. Има и таких, који проповедају родољубље у небеса па и речју и пером, али беже од позоришта као и од турског гробља.

Ту лежи наша највећа слабост, што се код нас по неки било сами, било међусобно оките свакојаким веницима врлина и родољубља, па се занесу и опијане том величином и ставе се чак и за неке проповеднике, али дёлâ, дёлâ — на која се, међу тим и они вајрадије позивају — тих нема.

Где смо ми иза Чеха!? Они назидаше величанствено позориште. Исто изгори, а

они назидаше и друго. Ну међу прилагањима бејаше — као што сам слушао и једна Чехиња, служавка у Великој Киквиди, која је наједила, да се једна месечна плаћа њена пошље као њен прилог на издање чешког позоришта. Кад се и из таке даљине, и то чак и из нижих слојева сећају поједини чланови народни својих народних дужности, ту мора бити напретка.

А код нас се на понеком месту одомаћила струја речи, те се мисли, да се много ради кад се много говори. А и зашто не би, кад се у Српству и без жртава може бити родољуб!?

*

Отворимо само списак чланова Друштва за Српско Народно Позориште. Погледајмо сва већа места наша и шта ћемо видети? Ево чујте: Највећа општина српска, членка бившег вел.-кикиндског дистрикта: Велика Кикница има свега само 14 чланова, па и међу тима 4 члана су корпорације, а само осталих десет чланова су лица. Велики Бечкерек има 12 чланова, Будимпешта 5 чланова, па и ту две корпорације и један Мађар, а од свега 2 члана Србина сада, хвала Богу, само 1 жив члан. Вршац, према оном напред, има још похвалан број чланова, свега 33, а Панчево још и лепши број: 55. За невољу доста је и од Митровице: 19, а од Руме 12, од Сенте 13, и од Ст. Пазове — нека је за то слава том омањем месту — 7 чланова. Али Сремски Карловци па Сомбор — две просветне метрополе наше — први са 7, а други са 15 чланова савсим достојно пристају уз оне прве општине. Њих се верно држе још и ова места: Вуковар са 7 чланова — од којих су 3 корпорације, — Загреб с 4 члана — 1 члан корпорација, — Земун са 9 чланова — 3 корпорације, — Осек с 5 чланова — 1 корпорација, — Суботица са 6 чланова.

Па сумњамо, да не би били могли више чланова дати, него колико су дали, и ова места: Беч (сада 2 чл.), Ада (3 чл., ниједног живог више), Беловар (1 чл.), Турски Бечеј (3 чл.), Ириг (1 чл.), Ковин (1 чл.), Мартониш (1 чл., и то: политична општина, у којој је огромна већина Мађара, а од Срба нема никога међу члановима),

Мол (3 чл.), Пакрац (1 чл. и то корпорација), Стара Паланка (2 чл., оба покојна), Перлез (1 чл. и тај покојни), Сент-Андија (1 чл. и то корпорација), Тител (1 члан, такође корпорација), Шид (1 члан, опет корпорација).

Ну за сва та места можда би се и могло наћи каквих изговора, али ова места, која ћемо сад споменути, просто нас изненађују страшном хладноћом својом према Позоришту и, осим крајњег немара, ничим другим не можемо да разјаснимо тако слаб одзив према овој просветној институцији.

Сентомаш, познато место с лепих коња, великих имања, коме се још од старија пева: „Сентомашу, мали Цариграду“, има само 5 чланова и од тих 2 корпорације, а само 3 члана су лица, и ови последњи сви већ покојни. Дакле, најближе Бачко место код Новог Сада, најбогатије и славно са лукулских гозба — које су од доба оснивања Позоришта однеле најмање толику главници, којом би се самом могло Позориште за вечита времена обезбедити — нема данас ни једног живог члана позоришног! А друго славно Бачко место, метропола бившег Бачког (српског) диштрикта, — за које се пева, да: „Колико има испод Тисе села, нигде нема тог Бечеја бела“, — такође и имањем и бројем српских душа јако место: Стари Бечеј има само 2 члана и то само једног живог. Још кад се узме, да је и овај једини члан званичник у политичкој општини, а од наше остале интелигенције — почев од првотопштог и осталих за последњих 40 год. — никога нема, онда нека је забиљски слава овом једином живом члану и дај Боже, да још дugo живи, да не остане Позориште у Бечеју и без овог члана, „једног брата од заклетве“!

Са овим делом Бачке како се дивно слаже и Банат славни! Днични Меленци, по броју српских душа 3-ћа или 4-та највећа општина српска, има једног јединог члана, па и тај је већ покојни! А и ту има имућних Срба, којима би играчка била, да даду ту незнанту суму од 100 круна Позоришту у име члапарине. А велика Банатска места: Мокрин, Врањево (Арач). Ку-

мал, Карлово, Башаид, Српски Крстур и т. д.; па Поморишје са полак изгубљеном — али нашим немаром — метрополом српском Арадом, па Срп. В. Св. Миклуш, Батања, Српски Чанад и т. д. па старославна Граница, у којој иначе и данас светли Бела Црква као алем са пријатељства свога према Позоришту — ну ип једног члана нема, — и овећа места: Перлез, где изузимамо легат пок. Саве Ђорђевића, — Баваниште, Томашевац, и т. д. и толика многа Сремска и у опшће Славонска места, између којих ћемо да споменемо само Даљ, Винковце, Брод, Пожегу, а из Хрватске опет: Горњи Карловац, Петрињу, Костајницу, Огулицу, Госпић, Плашки и т. д., и сва Барања и уопшће све Српство с оне стране Дунава — — свуда по тим местима и крајевима нема нигде, ни од заклетве, члана позоришног...

Признајемо, да немамо великог права тражити помоћ Позоришту од Срба у Хрватској, па и у великом делу Славоније, јер они немају од позоришта користи, ишто исто не одлази у њихове крајеве; али се може лако променити време, те да Позориште и тамо свуда одлази, а то у првом реду стоји до тога, да се Позоришту тако обезбеди опстанак, да може ићи можда и на губитак у приходу од представа, те се због тога може желети, да се и из тих крајева уписују Срби родољуби у чланове. Та већ и само свеопшће име Српско Народно Позориште треба да их привлачи у коло члanova његових.

*

Кад пак тачније загледамо у списак члanova Српског Народног Позоришта и видимо, ко све није члан овога, после „Матице“, једног просветног друштва нашег, онда нас у истини обузима жалост и туга, како се мало родољубља показује у нас, кад треба жртава и дела, а напротив, како се родољубље, често све уз бубње и таламбасе, гласи и телали.

Од свију сталежа у списку члanova највећма је заступљен трговачки сталеж, којему нека је истинито признање и слава, што се тако лепо одужио просветним дуж-

постима народним. То нам спадаше у дужност, да нагласимо и истакнемо.

Али — док, као што видесмо, има и један Мађар међу члановима, па и једна така политичка опћина, у којој су Мађари у огромној већини, дотле ево да видимо, кога све не нађосмо у списку чланова Српског Народног Позоришта.

Дакле, међу члановима и прилагачима нема за читаво време откад Позориште постоји, — а то је леп из од 40 година:

1. Нема ни једног јединог патријарха.
2. Ни једног јединог манастира. Ви, старе светиње српске, уточништа просвете и винег духовног живота народног, пре-примаоци језгре српских просветних радника духовника Ресавске школе, који у вама нађоше нова станишта и претворише их у нова просветна расадништа, кад за Бранковића дођоше у ове крајеве — : у што се извргосте, у шта изметијусте после њих за последњих не мало него читава 4 века!? Да шћаху толике имовине бити у руку свесних народа, па даје па њих сијало толико потреба, као што је у нас, — ти би, ма и мањи бројем били, бројили се по просветним огњиштима и напретку међу прве народе у свету.

3. Од толиких владика српских, који се изређаше за потоњих 40 година и од којих неки бејаху и администратори митрополије са грдним приходима — осим једног јединог пок. Платона Атанацковића са прилогом од 500 ф. — ни један једини не убележи себе у списак добротвора Срп. Нар. Позоришта.

4. Од толиких архимандрита, који бише и преминуше, и од толиких настојатеља и различних других монаха некадањих и садашњих нема ни једнога. А колико је тек ту разметнуто скупог блага народнога!?

5. Од небројено за последњих 40 година протонопа, духовних пастира поједињих пропонских срезова, који сви имају таке плате и приходе, да могу издржати сваку критику, бележки списак чланова цигло двојицу. А да где су други бивши, а да где су садашњи!? Реч без дела не вреди ништа, а с примером се најбоље придикује.

6. Од свештеника, којих има у Срп-

ству баш знатан број са приходима I. и II. класе, а ове, без погодбе, сваком дају могућности, да се може уписати за члана Позоришта, па може се рећи, да чак и остале класе допуштају, поред добре воље, незнатни издатак по 20 кр за пет година, — чујте, колико их има за свих 40 година! Три покојна, а од живих свих пароха једне читаве митрополије сад само један једини!

7. Од интелигенције народне са академском квалификацијом има их што их има, али бар десетином више њих има и сад живих који несу чланови, а покојне и да не спомињемо. И баш многих стиценциста и Текелијанаца, данас у угледном положају и добром стању, не налазимо у списку а њихово место треба да је ту прво.

8. Од толиких богатих прквених опћина и различних завода новчаних и других корпорација и т. д. могу се на прсте изброжити они, који су што приложили на Позориште.

9. Народних учитеља има само 3 и осим њих и 1 учитељица и то са села и — чујте још и ово — комунална! Нека јој је хвала и слава за то! Нека јој није жао, и ако се можда, лишила којег захтева најновијег модног журнала. Лепшу јој сведођбу даје ово родољубиво дело њено него сва мода. Истина, да су учитељи већином лоше наплаћени, али и опет зато уверени smo, да би их бар 50 могло бити у овоме списку, који не би великих терета осетили, кад би издали ових 100 круна.

10. Од занатлија само једног јединог нађосмо у овом списку, који се под тим именом води. Ми знамо, да су наше занатлије већином сиромашне, али и опет смеђо тврдимо, да би могло бити најмање 100 њих, који би ласно поднели позоришну чланарину.

11. А шта да речемо за ратаре, за ваљда 90% народа нашег? Нека све оне, који се воде у списку као поседници и економи, убројимо у њихов сталеж, па и опет их можемо на прсте изброжити. И вије ли то слаба сведођба за нас, кад у тако великим сталежу, у којем се данас већ на врло много места знаде шта је шампањац и где се много пута масне банке издају

на пратње и теревенке, нема, тако рећи, никаквог појимања просветних дужности према народу? Ту је тешко и десетак добити, а тамо се за час банке дају. Самих ратара би могло бити најмање 400—500 чланова позоришних.

12. Овде можемо убројити све оне, које несмо напред споменули, а које не ћемо нарочито да спомињемо, јер их нема читавих сталежа, а напред смо већ и тако све најглавније сталеже споменули.

**

Тужимо се, како нам Позориште вегетује. Средишњи одбор пре неку годину и у јавном прогласу је изјадао те јаде и не само позивао, него, тако рећи, преклињао, да се народ одзива Позоришту са приложима. Ну, као што смо видели горњу слику, ко све није учинио Позоришту ништа, а која даје веома мрачну слику о појимању дужности наших према народу — тако исто стоји та слика, тако рећи, непомично и данас. Истина, има неких десетак родољуба, који се пријавише за чланове, али то је све мало, па да се Позориште стави на чврсте ноге, да од мезимчета постане — зрео човек.

Ми се тужимо на народно немање и сиротињу, али кад добро загледамо, кога све нема у списку, и како се иначе и на шта тако ласно баца новац, онда ћемо видети, да је ова извина само опћа празна фраза. Та и према свима педаћама и оскудици рачунавши, ми несмо дали Позоришту ни минимум онога, што смо могли дати и што смо требали дати. За то, што међу члановима има на пр. само 1 владика и т. д. — зар се то може ичим оправдати?..

Почело се, да се у народу купе крајџарашки прилози. Шта је то? У опћој сушини излitti само на понеки део усева неколико ћупа воде... .

Ако ћемо озбиљно да поведемо говор, како да се помогне Позоришту, и како да дајемо жртве на народне потребе, онда и прво и прво погледајмо и угледајмо се на светлу тачку једну у списку чланова Српског Народног Позоришта која сред оних мрачних страна, које изрећах напред, светли као светиља кула у црној ноћи на бурној мор-

ској пучини. То је већ од давнина, а од друге половине 19. века највластита мајка главног просветног живота нашег и целог духовног нам папредовања, диван пример сваког родољубивог пожртвовања и најобилијег потномагања опћих цели народних, наш народни понос: Нови Сад.

Ово дічно место српско, које је и са члановима „Матице Српске“ у грдију несаразмери испредњачило испред целог овостраног народа нашег, јер му број чланова (230) износи 6-5 део од укупног броја чланова Матичних (1494), док српски живаљ у њему (8000 душа) од свеукупног броја српских душа с ове стране — ако их узмемо у окружном броју на 1 милијон, — износи чак 125-ти део, — и у списку чланова и приложника Српског Народног Позоришта тако је исто поносно убележило себе и осветило образ свој и у народу, да ће се спомињати и славити, докле год народа устраје. Од 402 свеукупна позоришна члана и приложника 102 од ових даде Нови Сад, а то је јаки четврти део, дакле још већи размер него код чланова „Матице Српске“.

И ето, родољубиви Нови Сад даје нам најбољи путоказ, како треба да се одазивамо народним институцијама нашим, како да их помажемо и како да се на делу покажемо, да смо схватили данашњи дух времена, те да радо хоћемо да одужимо оне народне дугове, које тражи непосредно време од нас за прави напредак народни, за онстанак му и за будућност. Кад би ој лени пример Новосађана прешао на све српске крајеве, не би требало ни речи писати даље о том, како да се Позоришту обезбеди онстанак.

Може се озбиљно навести као разлог тако обилатом одзиву Новосађана овим народним заводима нашим то, што је тамо седиште истих, те и то што је тамо српска велика гимназија, српска виша девојачка школа, и т. д. те, дакле, што има највише интелигенције у Србију. Добро. Узмимо све та у призрење, те ћемо не двоструке него троструке захтеве на Нови Сад, и рецимо да износи не 125-ти него 40-ти део од овостранога Србија, па сад да се остало

Српство ван Новог Сада, само у том размеру одавало тако као Нови Сад, ето да би им онда требало да Позориште има не 400 него 4000 чланова.

Дакле, ако желимо да обезбедимо будућност Позоришту, у првом и првом реду треба да се у српске крајеве разнесе жар и пламен новосадске љубави према мезимчету народном, да све српске крајеве ослвети овај дивни пример жртвовања на олтар просвете нам народне, народног нам буђења, напредовања и одржања.

Без таких жртава, без таквих дела, дакле, без истинског помагања народних нам установа све ће нам жеље, сва ће нам упуњања у тежњи за одржањем и упапређењем бити празни призраци, који немају животодавне снаге за органски живот, као што су макар и најкрупније и са највећим уважавањем себе сама изговорене декламације и проповеди — да се најближије изразимо — само празне по хамлетовски речи, речи... *

Пре него што изложимо неке мисли, како би требало обезбедити Позоришту материјални опстанак, изнећемо још и другу похвалну страну Новосадских Срба према Позоришту. Не само материјални приноси њихови, него и иначе љубав им и заузимање за његов напредак треба да послуже узором свима српским крајевима, да се свуда гледа на Позориште као на истинску народну установу, као на право народно Мезимче, те да му се и мане и слабости путем својског саветовања и нежно видaju и искорењују. Нови Сад од 40 година највећи води сву главну бригу око Позоришта и управља њиме, и још и данас је добра воља и заузимљивост тамошњих Срба тако исто свежа и стална, као и она у почетку.

На против, слушали смо више пута у понеким местима како се о Позоришту говори с хладном оптрином, како му се пребацује и замера по сваку цену и по највише без икаквог узрока и без икаквог разумевања ствари, тек да се критикује и убија добра воља према њему. Колико се то шири, томе је најбољи доказ и то, што

је недавно чак и један високи(!) ум, човек, у највећем степену од себе самог поштован као страшан родољуб, изговорио једном скупљачу претплате нову паметну теорију, — коју он, међу тим, хвала Богу, већ 25 година практикује, а опет се кити великим Српством, јер у нас може свашта да буде: — да је Позориште место за уживање, те ко хоће може иći на представе, а ко неће не мора, и ко неће, не мора се уписати ни за члана, и његово је уверење(!) да се он, кад ни једно ни друго не чини, и опет тиме није ништа огрешио о Српству и о дужности своје према њему... То рече и остаде жив и здрав, и велик Србин и родољуб, а да је завирио ма на једну позоришну представу.

И Позоришту, као и свакој установи на свету, у првом реду треба љубави и тоце наклоности од оних, на које је упућено, а код нас Позориште без тога и без жртава просто не може опстојати. За то треба оваке појаве енергично сузбијати; јер теорија тог великог Србина врло је примамљив отров, да се почне заражавати и опај, на срећу знатно већи део публике, који је у свима крајевима, куда Позориште стиже, вољно полазио представе и потпуно магао Народно Позориште.

Љубав и наклоност нека се огледа и у критици на рад Позоришни. Нека се износе објективни приговори у свима правцима против Народног Позоришта, против представа и т. д., јер тиме ће се све боље унапредити, али све то нека је стварно и добром вољом изнесено, у тежњи, да се стање поправи а не да буде одјек наконог и злурадог расположења било према личностима којој, било пак према установи.

Највећи део замерака односи се на репертоар позоришни. И шта се све не тражи од слабог, неразвијеног детета, које једва што поступа, а никако још није стало на своје ноге. Једни би да се износе највећим делом драмски продукти светскога гласа, почев од старих класичара па до нових модерних великих писаца; други би да чују више опере и оперета, које се дају на првим позорницама светским; трећи траже само што лако и весело; четврти би

да се положи тежиште на нашу изворну парчад, с грађом из историје или иак из друштвеног и народног живота — па ма мало и слабија била, и т. д.

И кад се сви ови захтеви имају у виду, онда је, паравно, дужност одборима, који удешавају репертоар, да га тако удесе, да бар колико толико задовоље све ове разноврсне захтеве публичине, те да сваки део нађе и онога, што жели и тражи. Ну и сама публика треба да види оправданост захтева свију група, те да стрпљиво прима, да се свачији захтеви задовоље, а не да једни траже увек само оно, што се њима допада. У великим народима, по великим мештима јавна приказивања деле се на више врста и публика бира сама куда хоће да иде, те тако може себе да задовољи. Тамо су опере, па онда позоришта за класична драмска дела целога света, и друга за лакши глуме из народног живота с певањем, и за оперете, па онда засебна за дела већином веселе садржине, па су ту циркуси, па неброј орфеума за вештине, певања и приклапања и т. д. А код нас сва публика, која се, по наклоности шта би да гледа и да слуша, тако исто дели на више врста, мора да сети заједно једно уз друго и да сноси и туђе тежње, склоности и ужињања, све ако јој се то и не допада.

Ту седе измешано у редовима и онај ватрени обожавалац слинога и недомашнога Шекспира, тога апостола највише уметности који и данас као небо земљу, поклана сву онку књижевност целога света и сву психологију човекове душе, и онај, који се јежи и управо једи, кад му се стану ређати и приказивати она Шекспирова преображене филозофовања и анализовања фундаменталних основа човечје душе; ту је онај, који се сав умацура од суза, кад гледа каквог „Каплара Симона“, „Мајчин благослов“ и т. д., и онај, који велику жртву приноси, кад мора да гледа ту парчад; ту је онај, којем се најбоље допадају парчад с дебљим шаљивим ситуацијама и моментима, као на пр. „Весели двори Луке Загорице“, „Диран и Диран“, „Перишонов пут“, и онај, који рахат зева о тим вечерима; ту је онај, који воли да се парче

лено сврши и да се сви узму, — партаја ових једном је тако јака била, да се у „Шокици“ Округићевој умирање љубавника морало у сватове преиначити, — и онај, који тражи добру мисао и лепо изведену тенденцију без обзира на исход парчета; ту је који воли оперете, и онај, којем је то кревење; ту онај к филозофском умовању наклоњени једни дух, који једва чека да види што од Ибзена, којег руског хладног бајушке, социјалног филозофа, од Судермана, Хаунтмана и т. д и који се диви оној дубљини мисли и величини симболисања и алгорисања и. пр. о приказу Хаунтманове „Ханеле“ (а за „Ткаоцима“ откад већ уздеше!), и онај који је клео и час, кад је дошао да гледа Ханелу и већ достојно се одујио и управи и одбору на такој понуди; ту је и онај, који вели да је позориште школа, те хоће што и да размишља и научи, и онај, који каже да је доста учио и учи, него хоће у позоришту да се забави а не да луна главу; ту је и онај, који би радије ишао у циркус и орфеуме него у позориште, и т. д. и т. д.

Ето према свима тим групама гледалаца и њиховим захтевима мора да се удешава репертоар, те за то већином није оправдана она тако честа и управо обична већ вика, како репертоар не ваља. Наше Позориште свакда мора удешавати представе тако, да све слојеве народне може задовољити. Публици пак треба изнети право стање ствари: сва различне наклоности и жеље и учити је толеранцији према укусу и жељи других група.

Тако ће се стишавати оно нерасположење према репертоару и нездовољство, које овда онда у свима напред споменутим стручјама избија па површину; разумеће се, да управа и одбори нису ту да памећу ову или ону парчад, него да морају да теже, да све слојеве и захтеве задовоље, и народ ће се учити и васпитавати љубави, оданости и одушевљењу према Позоришту, и уклониће се све што би могло ширити хладноћу према њему, па и она опака, права разорилачка теорија, коју сам напред споменуо, свакда ће се ласно моћи сузбити и уништити.

Љубав и топло одушевљење, попово

хоћу да нагласим, иду још и пре материјалних жртава. За то негујмо и ширимо то сваком приликом у народу, јер оно је мати и материјалном одзиву.

*

Напред смо јасно видели, како изгледа досадањи народни одзив према Српском Народном Позоришту. Скоро ћесе павршити већ 40 година откад оно постоји и за толико дugo време уписало се у њу само 400 које чланова, које приложника. Дакле свега пада просечно на поједну годину само 10. Добро би било, и ми препоручујемо то пажњи уреднику „Позоришта“, нашем многозаслужном госпи Антонију Хаџићу, да се и у списку позоришних чланова, као и код „Матице“, код сваког члана или приложника уведе и година кад се уписао. Тако би се могао саставити још исцрпнији преглед о одзиву и помагању народном.

А сад ћемо да изнесемо и по ближе оне начине, којима би се могао Позоришту опстанак обезбедити.

Прво и прво, морали би се заузети сви позвани да још већма популарну Позориште и његову важну задаћу у народу и да пробуде схваћање, да је дужност сваког Србина, коме је иначе могућно, да се упише за члана Српског Народног Позоришта. Овде би навластито српска штампа могла велики успех постићи. Чешћим позивањем и ономињањем одржала би се пажња према Позоришту увек будна.

Ну при агитацији да се дају прилози на Позорините, они т. зв. крајџарашки прилози могу се рачунати само у прилагање другога реда. И то прилагање је свакако веома за похвалу, али није право, да у њем имају удела и људи и старешине из наших кућа, којима је у првом реду место у реду чланова. Крајџарашки прилози пека се купе међу домаћицама, млађим или пак највише сиромашним, који никако нису у стању да уплате чланарину ни целу ни делимичним плаћањем исте у оброцима, а не ко треба форинтама да издужи дуг народни, да га издужи новчићима.

Видели смо напред како у појединим нашим већим местима има или веома мало или где где ни мало чланова. Изисели смо

размер, у којем стоји Нови Сад по броју душа према целом Српству, и број његових и број свију осталих чланова позоришних. Узмимо сад поново све и сва као олакшицу и предност Новом Саду и рецимо, да све остало Српство с ове стране стоји према њему и његових 8000 Срба у размеру не као 12 : 1 него само као 20 : 1, па и онда би требало све остало Српство да упише 2000 чланова. И да се то догоди, сто, да је Позоришту обезбеђен опстанак на сва времена. Али, још и даље ћемо смањити захтеве те рећи, нека се упише само још 1000 нових чланова, па би и са тим Позорините било обезбеђено, — ако би иначе стигли још и са других страна прилози, које ћемо мало после навести.

Ови 1000 чланова, дакле, још из сваке хиљаде српских душа само по 1 члан, тако је мали, тако пезнатац број, да би требало само $\frac{1}{3}$ толико заузимача и да овај резултат буде постигнут. Напред смо видели, како има велик низ богатих и угледних слојева народних, и изрећасмо ко све није члан, па почев од редова наших првосвећеника, манастира, црквених опћина, свећеника, учитеља и друге интелигенције и т. д. са нешто заузимљивости само могло би се наћи 1 хиљада чланова.

Ми знамо, да смо слаби, да на више страна имамо да издајемо и т. д., али тај број је збиља минимум и крај свију изговора иако остварљив! Покушајмо.

Даље треба нагласито да споменемо новчане завода наше, који би требало сви од реда да се упишу у приложнике. Нека се наша већ и до сада многозаслужна „Српска Банка“ стави овом покрету на чело, те да новчани заводи, који сваке године дају по извесну суму на добротворне сврхе, за 5 година шаљу прилоге Српском Народном Позоришту. Истине је, да они имају и других издатака на племените сврхе, али ми треба, тако да удесимо програм народнога рада, да прво обезбедимо по једну установу народну, па онда да се иде даље. „Матица“ је, може се рећи, обезбеђена, те сад у првом реду Позориште долази у питање као свенародна установа. Даље, и женске задруге и све друге корпорације

наше треба да се упишу у приложнике позоришне.

Вредним прибирањем чланова с једне стране и с друге стране приложника наших корпорација можда би се могло удесити, да се за 5—6 година приходи бар по једне забаве у различним српским местима одређују на Позориште и ту онда долазе приходи од ковчежића крајџарашких прилога, — те би се тако за саразмерно кратак низ година Позоришту, као јединој овакој установи народној, обезбедио опстанак, достојан части и угледа нам народног. А кад би се тежиште свега народног рада и заузимања пренело на ово поље, те се Позориште ставило на чврсте ноге, онда бисмо могли ићи редом даље, те тако опстанак и другим установама обезбедити. То би био запста леп систематски рад једног малог, али за културу заузетог и загрејаног народа.

* * *

Различна су мишљења, шта је управо Позориште. Једним је школа, другима је место за забаву и т. д., али нама је Позориште све то скупа. Ну и све то заједно тек је мањи део онога што је нама Позориште, јер је оно нама нешто још много више и значајније. Оно је чувар нашег језика, наше народности, утврђивач наших народних особина, један од најјачих и најтврђих бедема за одржавање народно.

Просветно доба на једној страни уништава особености појединачних народа, а на другој страни опет подиже установе новог модерног кова, те су они чуварице и заштитнице народног духа и обележја. Наше старо и најјаче народно оружје, наша на-

родна појезија, сваким даном све се већма клони увиру своме. У веома многим крајевима већ је умрла и не производи више. Тако ћемо мало по мало изгубити ту највећу заштитницу нашег народног одржања. Гусле су такође већ одавно умукле, па за њима губе се и гајде, свечарства, сеља, прёла, мобе и многи и многи обичаји народни. У борби и утакмици светској све то треба у многом и многом да замени Позориште.

Јелини су били онда на врхунцу народне славе и величине, кад се седам јелинских градова отимало о то, да се Омир у њима родио. Нека се наш народ подели не на седам градова, премда и ми их управо толико имамо овде у овим крајевима куда Позориште пролази (Нови Сад, Панчево, Сомбор, Велика Кикинда, Вршац, Велики Бечкерек и Сремски Карловци) него на седам покрајина, те нека се такмаче са Новим Садом, ко ће више учинити за Позориште. Позоришту треба тако обезбедити опстанак, да може ићи и у мања и удаљенија места српска, да свуда буди и диге дух и свест народну и да чува народ од чаме хладне равнодушности и немара, које је свећер, претеча мртвила и пропasti.

Кад по ново нагласимо како смо већ изгубили многу народну особину и кад додам, како се, иначе многе навале, делом изрећале, делом ређају, завршујем ове редове са речима:

Учинимо све за Српско Народно Позориште. Оно нам можда није требало, али ће нам тек од сада требати.

У. В. Кикинди.

ЉУБОМИР ЛОТИЋ.

ЛИСТИКИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Српска народна позоришна дужина у Суботици). Из Панчева дошла је наша позоришна дружина у Суботицу 29. марта о. г. Рад свој отпочела је 1. априла о. г. За то време давала је 27 представа, и то 20 у претплати, а 7 у ван претплате. Недељом и свецем даване су

представе за народ с обајеним ценама. Приказани су ови комади, а овим редом: У недељу, 1. априла: „Прибислав и Божана“. — У понедељник, 2. априла: „Врачара“. — У уторак, 3. априла: „Мадам Сан-Жен“. — У четвртак, 5. априла: „Женски рат“. — У суботу, 7. априла: „Крајишића“. — У недељу

8. априла: „Ајдук Вељко“. — У уторак, 10. априла: „Марија кћи пуковније“. — У среду, 11. априла: „Краљевић Марко и Арапин“. (Ван претплате.) (Представа за народ с обаљеним ценама.) — У петак, 13. априла: „Риђокоса“. — У недељу, 15. априла: „Бидо“. — У уторак, 17. априла: „Мрља, што чисти“. — У четвртак, 19. априла: „Обичан човек“. — У суботу, 21. априла: „Циганин“. — У недељу, 22. априла: „Девојачка клетва“. (Ван претплате.) — У понедеоник, 23. априла: „Сватови“. — У четвртак, 26. априла: „Фромон и Рислер“. — У суботу, 28. априла: „Шоља теја“. — „Јованчини сватови“. — „Лек од пунцица“. — У недељу, 29. априла: „Шокица“. (Ван претплате.) — У уторак, 1. маја: „Самртна замка“. — У четвртак, 3. маја: „Саћурица и шубара“. (Представа за народ с обаљеним ценама.) (Ван претплате.) — У суботу, 5. маја: „Луда посла“. — У недељу, 6. маја: „Сеоска лола“. (Ван претплате.) — У уторак, 8. маја: „Наше жене“. — У четвркак, 10. маја: „Задужбина цара Лазара“. — У суботу, 12. маја: „Распикућа“. — У недељу, 13. маја: „Липа Буњевка.“ Слика из буњевачког живота у три чина, с певањем и играњем, написао Веља М. Миљковић, музика од Фрање Гала. (Ван претплате.) — У понедеоник, 14. маја: „Нитуш“. (Ван претплате.)

О представама српске народне позоришне дружине у Суботици донео је „Neven“ zavavno-ponični misečnik za Bajnjeve i Šokce“, што излази у Суботици на буњевачком језику, овај извештај: „Српско народно позориште борави у Суботици и даје представе од младог Ускре. Прија три године, када је позоришна дружина у Суботици држала своје представе, стекла је потпуно признање, а овом приликом морамо се дивити како виштачким складним представама, како и усавршеној уметности појединих чланова. У недијлу, на млади Ускре, представљен је исторички комад: „Прибислав и Божана“; у понедељак, 15-ог априла: „Врачара“; 16-ог априла: „Мадам Сан-Жен“; 18-ог априла: „Женски рат“; 20-ог априла: „Крајишкиња“; 21-ог априла: „Ајдук Вељко“; 23-ег априла: „Марија кћи пуковније“; 24-ог априла: „Краљевић Марко и Арапин“; 26-ог априла: „Бидо“. Са највећим признањем и удивљењем морамо се ситити бајни, мили писама

гђе Спасићке и гђе Матејићке, а умјетничке игре гђе Марковићке и гђе Лукићке. Од го- споде глумаца највише су нас задизили г. Добриновић, г. Марковић, г. Динић, г. Лукић, г. Бакаловић и г. Васиљевић, који су своје улоге тако мајсторски и виштачки одиграли, да им се неможемо доста надивити. Српска позоришна дружина заиста и заслужује оно одушевљење и подутирање, које му наша публика с дана на дан указује, јер, боме, није шала да у Суботици ево већ трећи пут напуни се позориште тако, да њих прико стотине немогуће добити улазница, а боме суботичко је позориште једно од највећих провинцијалних позоришта у Угарској.

Ова околност јасно свидочи са колико привлачive силе дилују представе на општинство.

Жалимо што нам се тако ритко даје прилика да у уметности г. Ружића уживамо.

Напокон незахвални би били ако се и овом пригодом неби сетили Велеученога г. Тоне Хаџића, који понут добре матице мудро и обзирно, у корист просветите равна са позориштем. Бог поживио г. Тону Хаџића на младаја јета.“

„Српска народна позоришна дружина завршила је у Суботици низ својих представа дне 27-ог маја. По томе трибали смо овај извештај у прошлом броју донети, али због узрока које смо већ у прошлом броју навели, није било могуће. Ми се надамо да ће наши поштовани читатељи то нама опрости. Како смо у свибањском броју завршили, тако исто морамо са највећим признањем овом приликом наставити извештај. У уторак, 30-ог априла, представљена је гласовита шпањолска драма: „Мрља што чисти“. Овде смо имали прилике у највећој миру дивити се гђи Марковићки и г. Динићу. Овај исти комад представљан је и у будимпештанском народном позоришту и своопа мађарска критика са највећим признањем је писала о улози „Матилде“, коју је гђа Маркуш Емилија глумила. Заиста Маркуш Емилије најславније мађарске глумице игра у овом комаду била је чуно уметничка, у сваком погледу савршена, али гђа Марковићка по нашем суду убогу Матилду у ником погледу још боље је схватила. Дочим је „Матилда“ Маркуш Емилије од краја до краја одвећ енергична, скоро мушкарачка, у Марковићкиној Матилди налазимо и нику миру женске кроткоће; и благе дивојачке ћуди.

Ово потоње мислим да више т. ј. потпуно одговара интенцији пишчевој, јер у женској улози мислим да се неможе изкључиво мушкарачки карактер пратити, као што се то у „Матилди Маркуш Емилије опажа. Дон Хусто г. Динића такођер потпуно нас је задивио, коју је улогу г. Динић — као и остале своје — тако одиграо, да би ма којем позоришту свитског гласа само на част служити могло. Што се остали улога бвог комада тиче морамо признати, да су у потпуном сугласју били са високом уметношћу гђе Марковићке и г. Динића.

Дне 2-ог маја је одигран „Обичан човек“, шаљива игра од Бранислава Нушића. Сам комад по својем садржају више је слаб него добар, али умјетност гђе Марковићке, г. Лукићке, гг. Добриновића, Динића и осталих глумаца, ипак је публику сасвим задовојила. Овом смо приликом опазили, да г. Стојановић има способности има за позорницу, које ако са марљивошћу и учешћем усавршио буде, може врло красна усјеха достигнути.

Дне 4-ог маја: „Циганин“, изборишна игра са певањем. У овом комаду је умјетност г. Лукића и гђе Марковићке сасвим надкрилила све остале улоге. Мањка нам простор, да овом комаду потанко реферишемо, али можемо рећи и то у кратко да овај гласовити мађарски комад — ако не слабије, а баш боље није приказан ни у самом пештанској мађарском народном позоришту, где су из целе Угарске ионајбоље глумачке сile искупљене. Сви учесници заслужују иначе потпуно признање.

Дне 5-ог маја: „Девојачка кљетва“. Сасвим слаб комад без никаког садржаја, и да се публика ипак није дугочасила, може се захвалити виштачкој игри учесника.

Дне 6-ог маја: „Сватови“, такођер одвећ слаб комад, којега је од пронасти спасла умјетност г. Спасићке, гг. Добриновића, Марковића и Бакаловића.

Дне 9-ог маја: „Фромон и Рислер“. Гђа Марковићка (Сидонија), Марковић (Фромон), Динић (Делобел), Добриновић (Шеб), а по томе се дајасно судити, да је публика до миле воље уживала.

Дне 11. маја представљена су три мале комадића, сваки у једном чину: „Шоља теја“, „Јованчини сватови“ и „Лек од пуница“. Ова три комада и сами по својем слогу и садржају

задовојили би биле публику, а када уз то још имасмо прилике и умјетност гг. Динића, Добриновића, Спасићке, Лукићке, Бакаловићке и осталих одличних глумаца уживати, сасвим је природно оно силно плескање, којим је опћинство скоро сваки призор пропратило. Пивање Спасићке и Добриновића у „Јованчини сватови“ беше управо дивно, с којим би се ма које позориште свитског гласа само поносити могло.

Дне 12-ог маја: „Шокица“, пучки игроказ Илије Округића, који је и овом приликом као обично, на свеопште задовољство вишто и складно био представљен. Највише одобравања изазваše Добриновић и Марковићка. Жалимо што је из овога комада много шта изостављено, што је усјех дакле знатно смањило.

Дне 14-ог маја: „Самртна замка“. Драма у 5 чинова, с руског превео С. Живковић. Права драма с неколико тако силни драматични призора, која човечију душу до дна потресају. Због ограниченност простора и можемо потање о самом комаду и о умјетничкој представи ондирно говорити. Главне улоге играху г. Лукићка, Спасић, Лукић, Марковићка, Васиљевићка и Васиљевић. Што се саме представе тиче — можемо рећи да је савршена била.

Дне 16-ог маја: „Саћурица и шубара“ као обично, тако и овом приликом изазвала је силно плескање и одобравање, а особито певање Добриновића.

Дне 18-ог маја: „Луда посла“, немачка шаљива игра, стилно усхијену и удобровојену публику уздржаше у добром расположењу сви учесници са својом правом вештачком и складном игром, а особито нам је истакнути Лукића, Лукићку, Марковићку, Добриновића и Бакаловића.

Дне 21-ог маја: „Сеоска лола“. Дивно певање Спасићке и Марковића — као и складна игра свију оставили изазвало много одобравање и заслужено аплаудирање.

Дне 23-ег маја: „Наше жене“. Сам комад по својем садржају није баш од најбољи, али блистава умјетност г. Ружића, Динића, Добриновића и Марковића као и складна игра свију глумаца и глумица редом све надокнадише. Овде се морамо обашка сетити Тодосићке, која је улогу „Аделине“ изврсно одиграла.

Дне 23-ег маја: „Задужбина цара Лазара“. Слика из прошlosti срpske. У овом комаду

млого уживања пружају писме у кору отпиване, а дојмљив бијаше пустинjak Васиљевића.

Дне 25-ог маја: „Распнукућа“, а 26-ог маја: „Лила Буњевка“, слика из буњевачког живота од Милјковића. По садржају и израдби комада ми Буњевци доста недостојности она-зисмо, које сигурно отуд потиче, што писац сам непознаје добро буњевачки чучки живот. Када би се овај комад према буњевачким приликама прерадио, могло би се много линишег успеха постићи, најскорије у Суботици, гдје је већи дио позоришне публике буњевшина. Самој представи иначе ни у овом облику неможемо замирити.

Дне 27-ог маја: „Нитуш“, послидња представа, француска шаљива оперета. Чаробни глас г. Спасићке овом приликом, гдје је теком скоро целе представе пивала, као да је био неиз-цириљив, дочим Марковић, чијему се гласу и знању иначе дивимо — одаваше овом приликом нику умореност, нико мањкање расположења. Неможемо, додуше рећи, да смо то на уштре саме представе приметили, него биће узрок тому то — што — од Марковића сваком приликом много очекујемо. Динић и Добриновић као обично, тако и овом приликом бијаху не-цириљиви.

О цилом диловању позоришне дружине само са признањем можемо говорити. Суботичком позоришном одбору и ми с наше стране топло се захваљујемо, који нам је дао прилике, да толико илемените забаве уживамо. Не као укор, него само као наше скромио мњење — рекли би, да је у бирању комада трибalo више пажње обратити позоришним дилама из народног живота.

Позоришној дружини нерадо кличемо „С Богом“, јер би је желили у нашој сридини што дуже времена имати. Да посве праведни буднемо, морамо се поново раду и виштии духовног вође Српског Народног Позоришта, г. Тоне Хаџића поклонити, чија је ионајвиша заслуга, да позоришна дружина данас на таковој уметничкој висини стоји, као мало која у Угарској. Мислимо, да се са жељом цилога српства слажемо, када желимо, да г. Тона Хаџић, здрав и чио још много година управља са Српским народним позориштем.“

И суботички мађарски листови, а има их шест на броју, писали су већ ма похвално о представама нашег народног позоришта. Те у многом

погледу занимљиве и поучне рецензије донећемо у изводу, чим за то у овом листу места уградимо.

(**Српска народна позоришна дружина у Карловцима**). Из Суботице доила је српска народна позоришна дружина у Карловце 13. маја и рад свој отиочела је тамо 19. маја о. г. најпре у матистратској (саборској) дворани, а после у арени, која је саграђена била у дворишту Торерове гостионице „код Пророка“. У Карловцима бавила се наша позоришна дружина од 13. маја до 12. јуна о. г. и за то време давала је 16 представа, и то 12 у претплати, а 4 ун претплате. Приказани су ови комади, а овим редом: У суботу, 10. маја: „Мадам Сан-Жен“. — У недељу, 20. маја: „Ајдук Вељко“ с „Анотеом“. (Ван претплате). — У понедељник, 21. маја: „Луда посла“. — У среду, 23. маја: „Женски рат“. — У четвртак, 24. маја: „Млечачки трговац“. — У суботу, 26. маја: „Обичан човек“. — У недељу, 27. маја: „Краљ Лир“. (Ван претплате.) — У уторак, 29. маја: „Прибислав и Божана“. — У четвртак, 31. маја: „Партија пикета“. — „Јованчини сватови“. — Шоља теја“. — У суботу, 2. јуна: „Самртна замка“. — У недељу, 3. јуна: „Врачара“. (Ван претплате.) — У уторак, 5. јуна: „Мали људи“. — У среду, 6. јуна: „Фромон и Рислер“. — У петак, 8. јуна: „Мрља, што чисти“. — У суботу, 9. јуна: „Ћидо“. — У недељу, 10. јуна: „Нитуш“. (Ван претплате.) — За време бављења позоришне дружине у Карловцима Његова Светост Патријарх српски Георгије Бранковић угостио је у свом двору на сјајан начин све чланове наше позоришне дружине и наздравио им лепу здравицу, соколећи их, да истрају у вршењу своје тешке културне мисије народне на дiku своју, а у што већу славу народа српскога. У отпоздраву свом на ту лепу здравицу изрекао је А. Хаџић у име позоришне дружине захвалност Његовој Светости Патријарху Српском на очинској љубави, коју је од вајкада указивао а и сада указује према члановима позоришне дружине, који су достојни те љубави, вршећи с највећим појртвовањем и преогором свој узвишени ал' и тешки задатак. С благословом светог Патријарха позоришна дружина отиојала је после ручка више црквених песама, а после и неколико световних. После тог разишли су се чланови позоришне дружине око

шест сата, после подне у најбољем расположењу, захвални, што су тако лепо, својски дочекани и сјајно угошћени били.

(Прилози на српско народно позориште.)

1.) „Добротворна Задруга Српкиња“ у В. Кекинија послала је последњи оброк своје чланарине од 66 круна, чиме је потпуно исплаћена њена чланарина у износу од 200 круна.

2.) Румска штедионица у Руми послала је 7 круна 11 ф. прилога из свога ковчежића.

3.) „Добротворна српска женска задруга“ у Вршцу послала је 11 круна 20 ф. крајџарашкак прилога.

4.) Г. Стеван Павловић, трговачки путник из Бечеја, исплатио је остатак своје чланарине у износу од 80 круна, те је тиме постао редован члан „Друштва за српско народно позориште.“

5.) Српско добровољно позоришно друштво у Земуну послала је свој прилог за годину 1900. и 1901. у износу од 14 круна 60 ф.

6.) Г. др. Милан Поповић, лекар у Ст. Бечеју, уписао се за члана „Друштва за српско народно позориште“ и уплатио је I. оброк чланарине у износу од 20 круна, с обвездом, да ће остатак од 80 круна исплатити у року од 3 године дана.

На свима овим родољубивим прилозима изјављује управни одбор „Друштва за српско народно позориште“ своју најсполију захвалност.

(Сумарни рачунски извештај о примању и издавању српске народне позоришне дружине за време бављења њеног у Меленцима од 20. јуна до 21. јула 1900.)

Пријање:

„Мадам Сан-Жен“ (у претплати) . . .	28·40
„Карлова тетка“ (у претплати) . . .	19·20
„Велики Галеото“ (у претплати) . . .	12·20
„Крајишкиња“ (ван претплате) . . .	124·40
„Женски рат“ (у претплати) . . .	33·40
„Наше жене“ (у претплати) . . .	18·40
„У цивилу“ и „Јованчини сватови (у претплати) . . .	25·—
„Фромон и Рислер“ (у претплати) . . .	29·60
„Прибислав и Божана“ (ван претплате) . . .	118·34
„Мрља што чисти“ (у претплати) . . .	30·36
„Млетачки трговац“ (у претплати) . . .	50·20

„Присни пријатељи“ (у претплати) . . .	24·80
„Хајдук Вељко“ (ван претплате) . . .	163·60
„Нов комад“ (у претплати) . . .	44·60
„Гренгоар“ и „Лек од пуници“ (у претплати) . . .	22·80
„Врачара“ (ван претплате) . . .	202·40
Претплата на 12 представа . . .	1220·—
	Свега кр. 2060·70

Издавање:

Плата глумцима	3532·52
Путни трошкови	344·57
Дневнице чланова	144·—
Кирија и грађење позорнице	226·80
Цедуље	96·—
Дневни трошкови представа	72·36
Хонорар глумцима	6·—
Музика	30·—
Разни рачуни	125·42
Паушал	20·—
Поштарина	10·—
	Свега кр. 4607·67

Уаоређење:

Примање	2060·70
Издавање	4607·67

Мањак кр. 2546·97

Паја Бибић, с. р.
председник месног позор. одбора

Светозар Николић, с. р.
благајник.

Д. Теодоровић, с. р.

прегледао:

А. Марковић, с. р.,
књиговођа Срп. Нар. Позоришта.

(Сумарни рачунски извештај о примању и издавању српске народне позоришне дружине за време бављења њеног у Т. Бечеју од 22. јула до 30. августа 1900.)

Примање:

„Наше жене“ (у претплати)	54·60
„Велики Галеото“ (у претплати)	39·60
„Врачара“ (у претплати)	107·60
„Хајдук Вељко“ (ван претплате)	227·60
„Самртна замка“ (у претплати)	36·80
„Млетачки трговац“ (у претплати) . . .	90·20
„Задужбина цара Лазари“ (ван претплате)	183·80
„Женски рат“ (у претплати)	58·20
„Нов комад“ (у претплати)	22·00

„Лек од чуница“ и „Гренгоар“	33·40
(у претплати)	
„Мадам Сан-Жен“ (у претплати)	102·80
„Бој на Косову“ (ван претплате)	158·80
„Сеоска лола“ (ван претплате)	182·80
„Мрља што чисти“ (у претплати)	33—
„Луда посла“ (у претплати)	40·20
„Станоје Главаш“ (ван предплате)	190·90
„Фромон и Рислер“ (у претплати)	42·40
„Златан научник“ (у претплати)	25·40
„Расвикућа“ у претплати	78·80
„Риђокоса“ (ван претплате)	208—
„Марија кћи пуковније (у претплати)	80—
„Мајчин благослов“ (ван претплате)	214·20
ПРЕТПЛАТА НА 15. ПРЕДСТАВА	1099—

Свеаг кр. 3310·10

Издавање:

Плата глумцима	4307·40
Путни трошкови	225·92
Дневнице чланова	140·00
Кирија и грађење позорнице	459·20
Цедуље	144·56
Дневни трошкови представа	131·56
Хонорар глумцима	10—
Сиротињски фонд	10—
Музика	8—
Разни рачуни	170·71
Поштарина	22·17

Свеаг кр. 5628·96

Упоређење:

Примање	3310·10
Издавање	5628·96

Мањак кр. 2318·86

*Др. Богдан Давидовић с., р.,
председник месног позор. одбора.*

*Гуга Јовановић, с., р.,
благајник.*

Игрегледао:

*А Марковић, с., р.,
књиговођа Срп. Нар. Позоришта.*

КР. СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Света лаж“ — „Трули дом“ — „Ивкова слава“.) У две суботе имали смо две позоришне појаве — наравно у ширем смислу речи, не као што поједини писци и преводиоци називају сцене појавама — које изгледаху да ће бити интересантне.

Али одмах нам ваља рећи, да смо се јако разочарали. Прве суботе бејапе „Света Лаж“,

нијеса од младога Шеное, у једноме чину, и „Трули Дом“, драма у три чина, од младога Срђана Туцића.

„Света Лаж“ третира лепо материнску љубав, или тему, која је иначе позната и у драмама већ употребљена. Ово овде је једна лепа bluette, или, да се изразимо слободно, леп драматисан фелтон. За позорницу овакав какав је није, јер нема радње нити суштствених делова за живот на бини. Згодно је дошла сентенција „зора!“ — кад мали дечко прича како се игра жмуре, па матери објашњава, да, кад викне: „зора“ — ваља га тражити. Кад се у овоме комаду ситуација раширисти, а то буде брзо, што је, у осталом, и технички оправдано, — дечко појури у загрђај материјном мужу — и „зора“ пада тада театрално веома згодно.

„Трули Дом“ Туцићев, рад је младалачки, не без талента. Али bühnenfähig није ни најмање. Оставимо на страну манир писања и сликања типова, тих правих веристичких наказа и модерних, немогућих природе; сама обрада је слаба, и сам драмски састав несавршен и непотпуни. Ни велики драмски писци не смеју себи давати некакве растегљиве лиценције, али „модерни“ мисле да имају права на то. Тим самим они убијају и идеју, и тенденцију, убијају и сваку добру кличу, у почетку створе нешто пролазно, неодређено, нешто, што се преживљује пре него и доживи... Зар неко може рећи да су у Туцићеву „Трулом Дому“ типови руски и карактери у опшите природни и људски? Ни једна нам особа није симпатична, а ефекти су смишљени на грозно и одвратно.

Млади талентовани људи чине готово редовно неопростиву грешку: сви пину. Нарочито ако са једном ствари стекну одобравање ма и најужега круга, држе, да су кулминативну тачку досегли. И — даље ништа не раде, не усавршавају се, не читају, не студирају. Прве своје радове, које ваља брижљиво да чувају у своме столу, под кључем, да им се, после петнаест — двадесет година слатко насмеју, они публикују и то не без претензије.

Наши приказивачи, у колико о томе у оваквој драми може бити речи, били су сви од реда одлични. Гавриловић у тако одвратној, темпој и неприродној улоги изашао је из афе-

ре као прави уметник. Он је посебно можда својом леном игром учинио грех: јер се атору, гледајући њега и уживајући у лепој игри његовој, можда још боље допало његово дело.

Друга субота за овом, донела нам је, по познатој Сремчевој приповетци „Ивкова Слава“, једну „Слику из никога живота у пет чинова“.

Коме није позната ова Сремчева красна приповетка, овај бисер наше нове литературе, проткан највећим хумором, који нас пријатно уводи у никки живот, насликан најживљим бојама ? !

Драматизована, пак, господином Брзаком, ова красна приповетка изгубила је све : и форму, и дијалекат и типове и локалну боју.

Кад приповетку драматизује највећији мајstor у драми, он има тежак и незахвалан задатак. Ретко кад може уродити плодом. Овде се показало, да је једну дивну приповетку драматизовао човек, који о драми не мла правих естетских основних појмова. Тешко глумцима, који тако што морају да приказују, а још теже публици, која се даде заварати да једном гледа „Ивкову славу“ на позорници, нарочито, ако је раније прочитала Сремчеву приповетку.

Чак ни приказивачи нису погодили никки жаргон. Чак ни поједине слике нису биле занимљиве нити сцене из приповетке оживљене.

Штета је само за уложени труд и рад нашега признатога музичара г. Стеве Мокрањца, умзичивши неколико никких напева нарочито за ову бедну „слику“.

Ако београдски позоришни одбор, у коме седе познати књижевници, може оваква дела благосиљати, управа не би смела у будуће оваквим радовима компромитовати озбиљни и свети позив ове лене институције за народну просвету.

Београд, 24. априла 1901.

Јован Д. М.

ПОЗОРИШТА У КРАЉЕВИНИ СРВИЈИ.

(Краљевско Српско Народно Позориште у Београду). Променом министра просвете у Србији, када ће бити и промене у управи Краљ. Српског Народног Позоришта. То питање лебди на уснама сваког пријатеља овог просветног за-

вода, који још никако не може да пође сталним правцем. Не може се порећи, да су назори „Spectatora“, још у почетку рада ове управе, усвојени и да се у том правцу и данас дела. Користи од тога огромне су. Већ сама та околност да је заступник управника г. Бранислав Нушић приволео прве снаге словенских позорница на гостовање у Београду, јесте једна велика заслуга, којој се вредност не може оценити.

Дај Боже, да у управи народног позоришта у Београду иду свари како су пошли, те да се једном увиди како је сталност највећа корист овом заводу.

(Нишко позориште „Синђелић“) које се сада бави у Крагујевцу, спрема се да посети Чачак, где још није до сада било. Не знамо чија је кривица у овоме, али бисмо рекли, да „Синђелић“ није изабрао прави пут. Док друга позоришта пролазе по ново ослобођеним крајевима сјајно, дотле Нишко позориште путује у Чачак, остављајући и Пирот, Врању, Лесковац и друге вароши ново ослобођених крајева.

(Позориште „Србадија“), завршило је рад у Врању и 28. априла отпутовало за Лесковац, где је врло добро примљено. Из Лесковаца ће „Србадија“ отпутовати за Пирот, ако дотле не закључи уговор с Врњачком Бањом, где би за ову целу сезону имала остати.

(Позориште Фотије Иличића) бави се још у Књажевцу и скоро ће поћи за Алексинац.

(Позориште Михаила Димића), бави се у Ужице, где врло добро пролази и ако је особље слабо.

Још један доказ вине, да је Ужице увек било добро место за позориште.

(Крагујевачко позориште „Слога“) по ново ће покушати да почне свој сталан рад у Крагујевцу. Желели бисмо да се ово оствари, али ће то мучно ићи, док се не нађе способан управник.

Г. Драг. Ј. Петровић, члан позоришта „Србадија“ написао је причу: „Идеалиста“ и позива све другове и пријатеље на скупљање претплате. Цена је књиги 30 п. дин. или 40 новч. Књига ће бити готова до 20. ов. мес. Имена претплатника штампаће се на крају књиге.

5. Маја 1901. год.

René.

(Нишко позориште Синђелић) завршило је крајем месеца маја рад свој у Крагујевцу и отпутовало је за Пожаревац, где у башти постионице код „Зоре“ приређује представе. Нешто рђаво време, нешто и сам рад овог друштва учинио је, те је ово позориште било за сад врло слабо носећивано.

(Позориште „Србадија“) које је до 30. маја давало представе у Лесковцу, завршило је рад свој тамо и сад се налази у Пироту, где је до сад приредило три представе: „Пуковник Валдемар“, „Круна и губилиште“ и „Драги ујак“. Ово позориште потребује редитеља са платом од 80—100 динара месечно и две глумице са платом од 60—80 динара. Обратити се ваља управнику Дим. Нишићу у Пирот.

(Позориште Фотија Ж. Иличића) бави се сада у Соко-Бањи, одакле ће скоро отпутовати за Алексинац.

(Позориште Мих. Димића) које се у последње време бавило по југо-западним крајевима Србије, а поглавито у Ужице и Пожези, отишло је оданде да даје представе по мањим местима, али се не зна у која ће места отићи.

(Позориште Мике Стојковића) које је путовало по Бугарској, вратило се крајем месеца маја у Велико Градиште, где сада даје представе. Београдски „Мали Журнал“ јако је напао Стојковића, што је давао по Бугарској представе под именом: „Хрватско казалиште“. На то се ни један Београдски лист није осврнуо, да испита, да ли је то истина.

5. јуна, 1901. године.

René.

ПОЗОРИШТЕ.

(Балканска царица на немачкој позорници.) „Deutsch-österreichische Theaterzeitung“ доноси: „Гласовита драма духовитог Кнеза-Песника приказана је у великовојводском дворском позоришту у Новим Стрелицама први пут у Немачкој и постигла је велики успех, оставивши за собом знаменити, велики утеџај. У изврсном преводу и преради дра Х. Штимке-а, „Балканска царица“ је јако интересантно обогаћење репертоара немачке позорнице. Већ по намери високог аутора, који свестан о својим

владаљачким дужностима, лађа се иера, да својим песничким и драмским делима оплемени душу и срце народа свога, „Балканска царица“ заслужује пажњу најширих кругова, тим више, што се тиче дела од јако знамените књижевне вредности.

„Neustrelitzer Zeitung“ пише о томе овако: „У присуности Његовог Краљевског Височанства војводе, чланова великовојводске куће и Његовог Височанства Војводе Адолфа Фридриха, приказана је „Балканска царица“, од Николе I. Књаза Црне Горе, у изврсном немачком преводу Х. Штимке-а. У овом делу јако даровитог Кнеза-Песника, које је постало под утеџајем славодобитног рата против Турака г. 1878. сливена су историјска факта и стари легендарни предања у једну целину. Језик је једар, искрен и тонао, пун драматског живота, и светим одушевљењем и страсном љубави према отаџбини загрејан. Стихови су заносни и течни. Цела драма је као узвишене песма прилогорске љубави према отаџбини и вери прилогорској, која је дивно изражена заносним речима, које узвишили песник ставља у уста Даници. Кнез Никола посветио је драму Црногоркама у дивној песми, као у предговору свога дела и хвала особита припада управи позоришној, што нас је обрадовала, пре него је комад отиочео, декламацијом оних заносних стихова познате уметнице госпођице Шефер. У идеалији слици Данице, у историјској личности Станка и у старом Кнезу Деану, који је својој отаџбини и владаљачкој кући веран до смрти, прета нам песник јако интересантне карактере. Што се тиче представе, драма је изведена била изврсно. Особито одобравање дошла је госпођица Бонцах у Даничиној улоги. Тенику улогу принца Станка, у чијој души слава и жеђ за владањем побеђује љубав према вереници и према отаџбини, изврсно је одиграо г. Винтер. Приказивачи осталих улога уложили су очигледни труд и допринели су успеху целине. Бурни аплауз при свршетку драме засведочио је дубоки утеџај, што је на слушаоце учинила, и ми се надамо, да ће се та драма у најблијем времену чешће приказивати.“

ИЗДАЈЕ УПРАВА СРПСКОГ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА.